NEWFORESIGHT

SUSTAINABLE BUSINESS OPPORTUNITIES

Samen op weg naar een bestuiversvriendelijk Nederland

Routekaart Groene Maatregelen

September 2025

Nationale Bijenstrategie

Deze routekaart biedt handelingsperspectief voor de transitie naar een bestuiversvriendelijk Nederland

Introductie

Het gaat slecht met de bestuivers in Nederland, terwijl ze van groot belang zijn voor de biodiversiteit, het ecologisch evenwicht en de voedselproductie. De Nationale Bijenstrategie (NBS) streeft naar het duurzaam bevorderen en behouden van bestuivers. Het creëren van geschikt leefgebied door middel van Groene Maatregelen speelt hierin een cruciale rol. Om structureel verandering te realiseren is echter meer nodig dan losse initiatieven: het vraagt om **samenwerking, regie en een gedeeld handelingsperspectief**.

Deze routekaart biedt richting voor die gezamenlijke transitie. Het is een **strategisch plan voor systeemverandering**, opgesteld op basis van het transitie-raamwerk TransMissie. De routekaart beschrijft de weg van de huidige situatie naar een toekomst waarin ecologisch verantwoord plantaanbod, aanleg en beheer de norm zijn. Dit gebeurt aan de hand van concrete interventies en betrokken stakeholdergroepen die elk hun eigen rol spelen in de transitie.

De routekaart is tot stand gekomen in **nauwe samenwerking met stakeholders**. Op basis van interviews en workshops is input opgehaald rondom drie kernvragen:

- **Workshop 1: Missie en fundament** – Wat willen we bereiken op Groene Maatregelen, en welke oplossingen zijn onderdeel van dat doel?
- **Workshop 2: Interventies** – Wat moet er gebeuren om de missie te realiseren?
- **Workshop 3: Routekaart** – Wie moet wat doen om de transitie te versnellen, en hoe ziet dit eruit in de tijd?

Deze routekaart vormt een gezamenlijk vertrekpunt voor de verdere inzet op Groene Maatregelen binnen de Nationale Bijenstrategie.

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

Van ambitie naar actie: handelingsperspectief voor het vergroten van bestuivervriendelijk leefgebied in Nederland

Managementsamenvatting

Bestuivers vormen de basis van gezonde ecosystemen, biodiversiteit en voedselzekerheid.

De Nationale Bijenstrategie zet in op herstel van leefgebied via Groene Maatregelen met focus op ecologisch aanbod, aanleg en beheer.

Deze routekaart biedt een gezamenlijk plan en handelingsperspectief om die transitie te versnellen. De routekaart is ontwikkeld in opdracht van LVVN en RVO door NewForesight, gebaseerd op het TransMissie raamwerk.

	Oplossingsrichtingen Waar willen we meer van zien om de missie te behalen	Weg vooruit Wat hebben we te organiseren om te versnellen
Aanbod	Beschikbaarheid van voldoende genetisch inheemse en chemie-vrije soorten	Start met opschalen van aanbod door kennisdeling, betrouwbare certificering en afnamezekerheid. Daarna: vraag aanjagen bij particulieren en publieke kopers
Keuze en aanleg	Tools die helpen bij plant (of pakket) keuze, vergroenen, en verbinding en afstemming	Consolideer bestaande tools en zorg voor aansluiting bij de gebruiker. Ondersteun nieuwe Bijenlandschappen met financiering en (tijd voor) samenwerking
Beheer	Beheer uitgevoerd met oog voor biodiversiteit: op juiste moment, gefaseerd, met behoud van bloemrijkdom, diversiteit en structuur, en met ecologisch deskundig advies	Zorg voor opschaling door te investeren in reststroomverwerking en passende bestekken. Veranker op termijn in wetgeving.
Algemeen	Meetbare impact door sturing op m^2 ecologisch groen, besluitvorming op basis van ecologische waarde, en versnelling via koplopers	Maak de specifieke value case per stakeholder inzichtelijk, monitor voortgang op de missie, en breng koplopers samen.

Missie

Wat willen we gezamenlijk bereiken

De Nationale Bijenstrategie vervult een sleutelrol In het verbinden van koplopers, het slim verdelen van acties binnen het netwerk, en het behouden van overzicht en regie

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

In dit document wordt verwezen naar een aantal begrippen, waarvoor we de volgende definities hanteren

Begrippenlijst

Begrip	Definitie
Buitengebied	Beheerd door niet-particulieren in gebied buiten de bebouwde kom. Bijvoorbeeld: Bermen (buiten bebouwde kom), agrarisch landschap, dijken, bosranden.
Ecologisch aanbod	Betreft het plantmateriaal: zaden, planten, bloembollen, struiken en bomen die: ***Genetisch inheems*** zijn: van nature voorkomend in Nederland én afkomstig uit de regio (ook wel autochtoon genoemd). ***Chemievrij geteeld*** zijn: dus zonder gebruik van pesticiden. Kunstmest kan incidenteel worden gebruikt voor houdbaarheid, maar nooit chemische bestrijdingsmiddelen. Indien er specifiek over zaden of planten wordt gesproken, wordt logischerwijs verwezen naar ecologische zaden of ecologische planten.
Ecologisch beheer	Het onderhouden van groen met het doel biodiversiteit te behouden en te versterken. Natuurlijke processen zijn leidend, denk aan afstemming op bloei- en broedseizoenen, en met aandacht voor lokale flora en fauna. In dit document omvat ecologisch beheer zowel ***maaibeheer*** als ***groenbeheer***.
Ecologisch groen	Het totaalpakket van ecologisch aanbod, inrichting én beheer die samen geschikt, biodivers leefgebied vormen voor bestuivers. Het bevat variatie in bloeitijd, structuur en soortensamenstelling en vormt daardoor een compleet leefgebied – met voedsel, nestgelegenheid en schuilplekken – voor bijen, vlinders en andere insecten: een volwaardige Bed & Breakfast voor bestuivers. (onder missie ook wel *geschikt leefgebied* genoemd)
Groenblauwe dooradering	Het systeem van natuurlijke elementen in het agrarisch gebied, dat zowel droge (groene) als natte (blauwe) elementen omvat – zoals houtwallen, sloten, beken, en poelen.
Openbare ruimte	Beheerd door niet-particulieren in met name bebouwd gebied. Bijvoorbeeld: Bermen (binnen bebouwde kom), wijken, parken, oevers, bedrijventerreinen.
Tuinen	Beheerd door particulieren in met name bebouwd gebied. Bijvoorbeeld: Tuinen, balkons, geveltuintjes, boomspiegels, VvE-tuinen.

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Inhoudsopgave

1. Trends en uitdagingen 5
2. Theory of Change Nationale Bijenstrategie 6
3. Missie en scope Groene Maatregelen 7
4. Huidige situatie 8
5. Visie en oplossingen 9-10
6. Analyse: Fases, sleutelprocessen en impactanalyse 11-13
7. Routekaarten: Aanbod, Keuze en aanleg, Beheer, en Algemeen 14-25
8. Reflectie 26
9. Bijlagen: TransMissie, Verdieping impactanalyse, Longlist interventies (ruwe workshop-output) 28-35

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Het gaat slecht met de bestuivers in Nederland - maar herstel biedt enorme kansen

Trends en uitdagingen

Context

- Van de 360 bijensoorten in Nederland zijn er 34 verdwenen en wordt 50% van de resterende soorten bedreigd[1].
- Belangrijke oorzaken zijn verlies aan leefgebied, stikstofneerslag en intensieve landbouw.
- Bestuivers zijn cruciaal voor het ecologisch evenwicht en onze voedselproductie: 90% van wilde planten en 75% van eetbare gewassen is afhankelijk van bestuiving[2].

Risico's

Zonder herstel van bestuivers:

- Raken ecosystemen uit balans; wilde planten die afhankelijk zijn van bestuiving verdwijnen[2].
- Komt voedselzekerheid onder druk te staan; verlies aan bestuivers leidt tot een jaarlijkse economische schade van ruim 1,1 miljard euro[3].
- Worden door minder groen de gevolgen van klimaatverandering in steden, zoals hittestress en overstromingen, versterkt[4].

Kansen

- Herstel van bestuivers draagt bij aan veerkrachtige ecosystemen en een toekomstbestendige landbouw door natuurlijke plaagbestrijding en gezonde bodems[5].
- Ecologisch vergroenen ondersteunt klimaatadaptatie in steden, vermindert hittestress en wateroverlast, en bevordert sociale cohesie en leefkwaliteit[4].
- Investeren in herstel van bestuivers betekent investeren in natuur, landbouw, klimaat én leefomgeving.

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

1) CLO, 2024
2) Universiteit Leiden, 2024
3) Bestuiving WUR 2015
4) Groen in en om de stad, RIVM, 2023
5) IPBES Thematic Assessment on Pollinators, 2016

De Nationale Bijenstrategie streeft naar het bevorderen en behoud van bestuivers -- dit traject focust op “Groene Maatregelen” van de Theory of Change

Theory of Change Nationale Bijenstrategie

Focus van dit traject

Eén van de grote oorzaken van de achteruitgang van bestuivers is het **verlies aan geschikt leefgebied,** door o.a.:

- Verstedelijking
- Intensieve landbouw en monoculturen
- Versnippering van leefgebied

Binnen de Theory of Change van de NBS richt het **onderdeel Groene Maatregelen** zich op het creëren en versterken van ecologische groen-inrichting van particulier, publiek en privaat terrein. In dit traject focussen we specifiek op dit onderdeel van de Theory of Change.

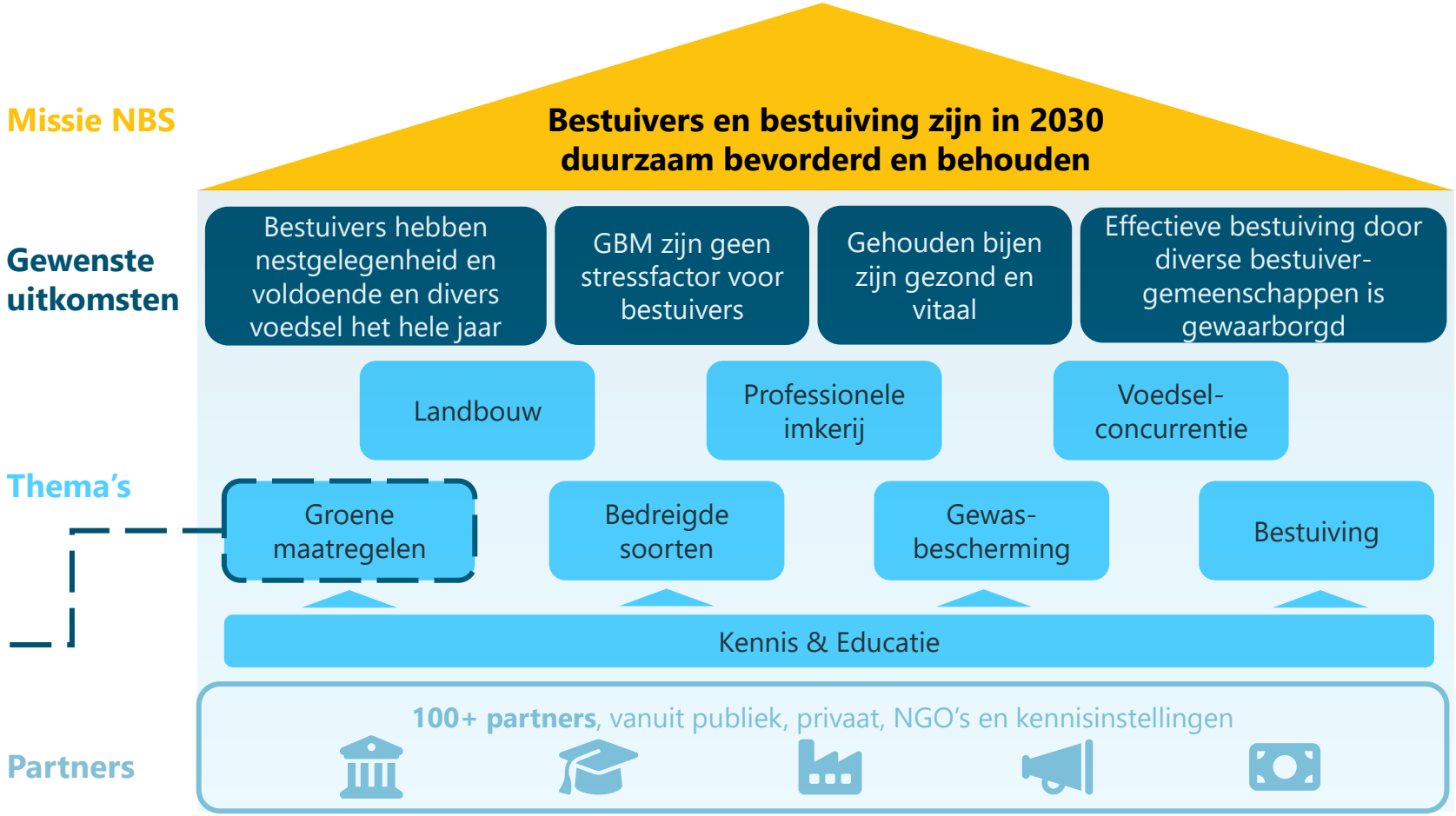

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

De missie voor “Groene maatregelen” richt zich op het vergroten van ecologisch groen: bestuiversvriendelijk ingericht en beheerd oppervlak in Nederland

Missie en scope Groene Maatregelen

	Binnen scope	Buiten scope
Marktsegment	Particuliere, private en professionele grondbezitters (bijv. tuinen, bedrijventerreinen, bermen, akkerranden, oevers, groenblauwe dooradering)	Natuurinclusieve landbouw
Productgroep	Plantenmateriaal en nestgelegenheden, “van grijs naar groen”	Gewasbeschermingsmiddelen
Geografie	NL	Buitenland
Lifecycle	Aanbod, Keuze en aanleg, en Beheer	

Toelichting geschikt leefgebied (Ecologisch groen)

Geschikt leefgebied voor een diversiteit aan bestuivers betekent een gebied dat jaarrond voedsel, nest- en voortplantingsgelegenheid biedt voor lokale soorten – kortom: een complete Bed & Breakfast voor bestuivers.

Dit bestaat uit een rijk palet aan **ecologisch (geteeld) aanbod, ecologische inrichting én beheer**. *Zie ook definitie ecologisch groen in begrippenlijst.*

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

2) Groenpercentages per wijk zijn te vinden in Handreiking groen in en om de stad, Rijksoverheid 2024

Het huidige systeem draait om visueel kleurrijke planten, en gemak in onderhoud – verandering vraagt beïnvloeding van financiële en gemaksprikkels

Huidige situatie

Marktdynamiek

- Particuliere groenmarkt – draait om **visuele aantrekkelijkheid, lage kosten en onderhoudsgemak**. Planten zijn doorontwikkeld op kleur en bloei, maar verliezen ecologische waarde.
- Publieke sector – kiest vooral op **prijs, robuustheid en eenvoudig beheer**. Door jarenlange focus op kosten is ecologische beheerkennis sterk afgenomen.
- Buitengebied – beheer is vooral functioneel: veiligheid (wegen), doorstroming (waterschappen), of productie (agrariërs). **Ecologie moet concurreren of bijdragen**.
- **Sierteelt is goedkoop** door schaalvoordelen en monoculturen. Daarnaast drukt overproductie prijzen, waardoor biologische aanbieders moeilijk concurreren
- Ecologisch aanbod is duurder, moeilijker te telen, en **vragen juiste plant, juiste plek** (bodem en standplaats). Hun waarde zit niet (primair) in uiterlijk of gemak, maar in ecologie

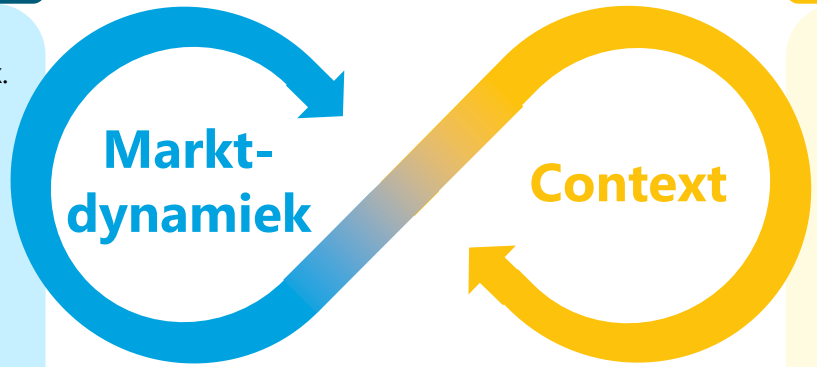

Context / beleidsregime

- Er is **geen directe wet- of regelgeving** die plantkeuze of beheer stuurt richting ecologisch aanbod of beheer. Bestaande biodiversiteitswetgeving blijft vaak vrijblijvend
- Groenbeheer is **geen wettelijke kerntaak** voor overheden. Bij bezuinigingen verdwijnt budget voor aanleg en onderhoud vaak als eerste. Gemeenten ervaren wel **gevolgen van verstening**, zoals hittestress of wateroverlast. Dit kan vergroening stimuleren, maar is geen structurele prikkel.
- Indirect geeft de overheid prioriteit aan **landbouw en woningbouw boven groeninrichting**, bijvoorbeeld via subsidies per m^2 productieve landbouwgrond of vergoedingen per gerealiseerde woning.
- Er **zijn weinig structurele financiële of juridische prikkels** die ecologisch groen bevorderen of niet-ecologische keuzes ontmoedigen

Belangrijkste prikkels voor andere systeem-uitkomst:

- Ecologisch aanbod en beheer **financieel aantrekkelijk**
- Andere aankoop en beheerprikkels, **zoals gebruiksgemak, versterken**
- **Wettelijk verankeren** ecologisch beheer

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Onze visie: herstel van bestuivers door verbonden ecologisch groen

Visie

Wij streven naar een toekomst waarin **bestuivers in aantallen én soortendiversiteit herstellen en floreren**. Bestuivers vormen de basis van gezonde ecosystemen: ze zorgen voor de bestuiving van wilde planten, waarop talloze andere plant- en diersoorten afhankelijk zijn. Herstel van bestuivers betekent **herstel van natuur, voedselzekerheid en biodiversiteit.**

Onze impact ligt in het vergroten van de hoeveelheid én diversiteit aan **voedsel- en nestgelegenheden** – zichtbaar op particuliere, private en publieke plekken zoals tuinen, balkons, daken, akkerranden, parken, bedrijventerreinen, bermen, dijken, oevers en meer. De missie voor 2035 is dat 75% van het groen als geschikt leefgebied voor bestuivers is ingericht en 36% van het versteend gebied is vergroend. Dit laat ruimte voor sierplanten in bijvoorbeeld particuliere tuinen, maar zorgt tegelijk voor **voldoende geschikt leefgebied en ecologische verbinding**.

Deze plekken zijn niet alleen afzonderlijk vergroend, maar ook verbonden via onder andere groenblauwe dooradering. Structurele samenwerking en afstemming tussen partijen over inrichting, beheer en behoud is cruciaal, zodat **variatie en verbinding tussen landschappen** ontstaat. Initiatieven als Bijenlandschappen spelen hierin een sleutelrol. Tot slot zorgen kennisdeling en educatie ervoor dat mensen de waarde van bestuiversvriendelijke inrichting **herkennen en versterken**.

Prikkels

- Ecologisch aanbod en beheer **financieel aantrekkelijk**
- Andere aankoop en beheerprikkels, zoals **gebruiksgemak, versterken**
- Realiseren én ecologisch beheren van groen **verankeren als wettelijke basistaak** voor de publieke sector

Wat willen we opschalen

- **Ecologisch plant en nest-aanbod**, inclusief **samengestelde zadenmengsels en plantpakketten** voor verschillende doelgroepen
- Praktijken en tools voor het ondersteunen van **ecologische keuzes, aanleg & inrichting**
- **Ecologisch beheer en beheerdiensten**

Wat willen we uitfaseren

- Groen dat vooral gericht is op sierwaarde **zonder ecologische functie**
- **Versnipperde, niet-verbonden gebieden** zonder samenhang tussen groene plekken
- **Beheer gericht op één functie**, zonder oog voor bloeitijden of biodiversiteit

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Deze missie en visie vragen om opschaling van verschillende oplossingen binnen ecologisch aanbod, keuze en aanleg, en ecologisch beheer

Oplossingen

Aanbod	Ecologisch aanbod	Voldoende genetisch inheemse en chemievrije soorten van lokale oorsprong, geteeld zonder bestrijdingsmiddelen en met behoud van ecologische waarde voor lokale biodiversiteit zijn beschikbaar. (zie ook definitie in begrippenlijst).
	Tuin-pakketten	Er zijn samengestelde plantpakketten beschikbaar voor herkenbare plekken zoals wadi's of balkons. Deze zijn afgestemd op behoeftes van particulieren, en met ecologische waarde. Let op: deze pakketten bevatten grotendeels ecologisch aanbod, maar kunnen ook bestuiversvriendelijke cultivars bevatten.
	Pakketten voor openbare ruimte	Ecologische zadenmengsels, struiken en bomen zijn beschikbaar voor stedelijke ruimtes zoals bermen en parken. Afgestemd op behoeftes van de doelgroep (met name overheden). Voorbeelden: bloemenborder- of bedrijventerreinpakket.
	Aanbod in het buitengebied	Ecologisch aanbod dat aansluit bij de regio en waarin maatwerk centraal staat. Gericht op het ondersteunen van gebiedsfuncties zoals veiligheid of recreatie (meervoudig functiegebruik).
Keuze en aanleg	Tools voor plant (of pakket) keuze	Gebruiksvriendelijke keuzetools zijn beschikbaar die particulieren helpen hun tuin of balkon ecologisch te vergroenen, afgestemd op hun wensen en ligging. Voorbeelden: bloeibogen, Sprinklr, GroeneBuurten
	Tools voor vergroenen (ontgrijzen)	Er zijn tools beschikbaar die adviseren over ontgrijzen en ecologisch vergroenen van de openbare ruimte. Voorbeelden: Steenbreekatlas, Klimaateffectatlas, NL Greenlabel, en Atlas Zinloze Verharding.
	(Tools voor) verbinding en afstemming	In bijenlandschappen vindt afstemming plaats tussen buitengebied-stakeholders om ecologische verbinding, variatie en samenwerking te versterken, ondersteund door tools zoals Kanskaarten, LARCH, groenblauwe netwerken en BIJ12-verbindingszones
Beheer	Ecologisch beheer	Beheer wordt uitgevoerd met oog voor biodiversiteit: op het juiste moment, gefaseerd, met behoud van bloemrijkdom, diversiteit en structuur, en met ecologisch deskundig advies. (zie ook definitie in begrippenlijst).

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Oplossingen bevinden zich in verschillende transitiefases, die elk om een ander type interventie vragen

Oplossingen in fases

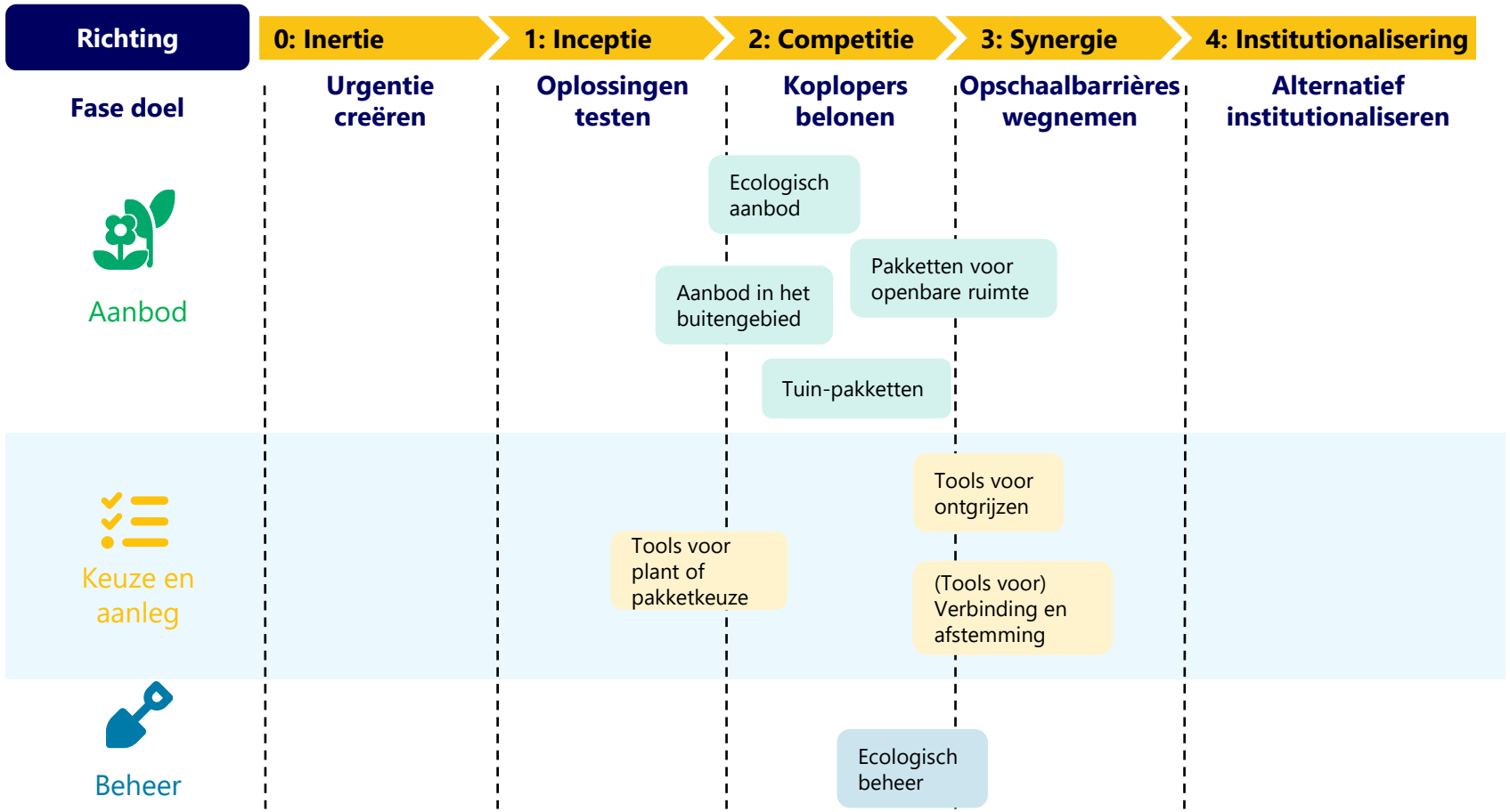

Implicaties voor de strategie

Technisch is duidelijk hoe ecologisch plantmateriaal geproduceerd kan worden; en enkele kwekers zijn actief. Aanbod bevindt zich dus **begin fase 2** en vraagt om het **belonen van koplopers** en het aanjagen van vraag en aanbod.

Er bestaan al veel tools voor ontgrijzen en verbinding en afstemming (**fase 3**); voor particulieren is de keuzehulp nog in ontwikkeling (**fase 1–2**). Keuze en aanleg vraagt dus resp. om **consolidatie en opschaling** van bestaande tools, en het **ontwikkelen van een succesvolle keuzetool**.

Kennis en praktijk voor ecologisch beheer zijn aanwezig en worden al succesvol toegepast (**eind fase 2**). De volgende stap is het **identificeren en wegnemen van opschalingsbarrières**.

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

In elke transitie moeten een aantal sleutelprocessen in orde zijn; we identificeren barrières per sleutelproces om zo te bepalen waar inzet op nodig is

Stand van de sleutelprocessen

Richting	Oplossing	Urgentie	Kennis	Vraag en aanbod	Middelen	Sector organisatie
Aanbod	Ecologisch aanbod		Kennis over hoe op te kweken is niet wijd verspreid	Business case voor aanbieders is onaan-trekkelijk en bevat risico's	Opkweken van aanbod duurt lang en vereist veel middelen	
	Tuin-pakketten	Onvoldoende zichtbaarheid van koplopers		Onvoldoende onderscheidend vermogen koplopers		
	Pakketten voor openbare ruimte	Perceptie dat ecologisch aanbod = altijd duurder		Gebrek aan incentives voor groene prestaties in openbare ruimte		
	Aanbod in het buitengebied			Gebrek aan incentives voor groene verbindingen door agrariërs	Gebrek aan middelen (grond en machines) voor opschaling	
Keuze en aanleg	Tools voor plant (of pakket) keuze		Gebrek aan kennis over hoe een succesvolle keuze-tool eruit ziet			
	Tools voor vergroenen (ontgrijzen)		Onbekend hoe tools te integreren in beleid voor opschaling	Onduidelijk hoe tools zich tot elkaar verhouden in doel en effectiviteit		Versnippering en gebrek aan gezamenlijke standaard of werkwijze
	(Tools voor) verbinding en afstemming				Gebrek aan middelen voor samenwerking en ondersteunende tools	Gebrek aan lokale en regionale samenwerkingsverbanden
Beheer	Ecologisch beheer		Kennis ecologisch beheer nog niet grootschalig verspreid in praktijk	Gebrek aan gestandaardiseerde of consistente vraag	Gebrek aan middelen voor regionale verwerking reststromen	Gebrek aan regionale afstemming over verwerkingscapaciteit

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

Legenda:

= voor nu geen interventies benodigd

= sleutelproces knelt, interventies benodigd

= grote barrière, grootste prioriteit

Uit de analyse op fasering en processen kwam een longlist van interventies – deze prioriteren we op basis van impact en haalbaarheid

Impactanalyse op interventies

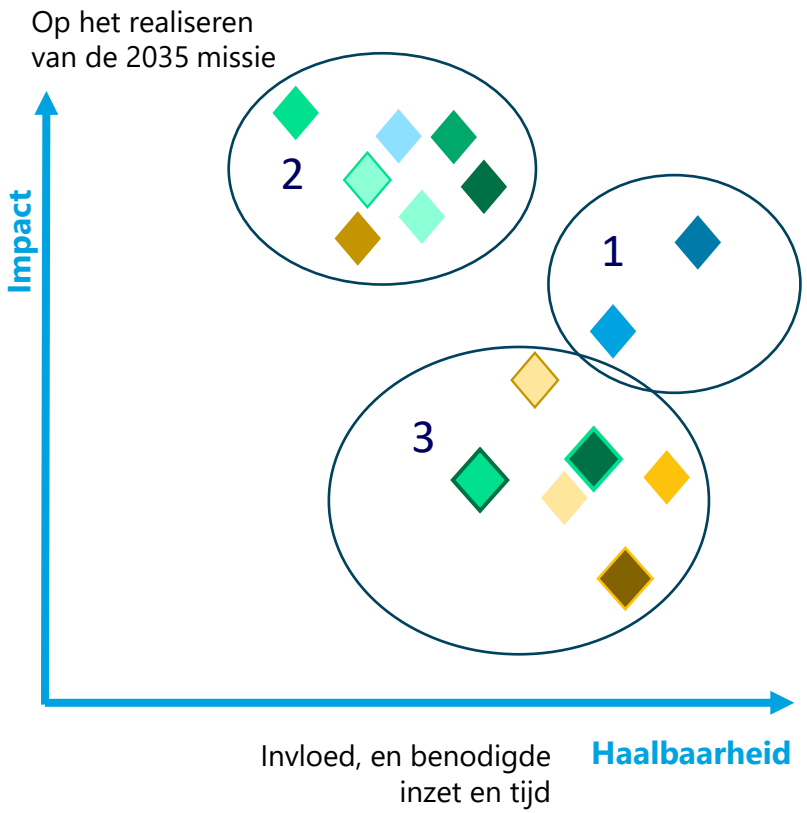

Implicaties voor de strategie

Het plotten van interventies leidt tot grofweg drie clusters die de volgorde in de routekaart bepalen:

Cluster 1: Medium-hoge impact, zeer hoge haalbaarheid. Relatief eenvoudig uitvoerbare interventies die belangrijk genoeg zijn om direct op te pakken. Ze zijn op zichzelf niet doorslaggevend voor de transitie, maar leveren wel een waardevolle bijdrage en/of zijn een belangrijke bouwsteen.

Cluster 2: Zeer hoge impact, medium haalbaarheid. Moeilijker uitvoerbaar, maar grote potentie als ze slagen. Ze vragen zorgvuldige voorbereiding en vaak eerst de uitvoering van ondersteunende interventies.

Cluster 3: Medium-lage impact en medium-hoge haalbaarheid. Interventies met onzekere impact (zoals verkenningen) – of 'laaghangend fruit', geen hoge impact maar door hoge haalbaarheid toch zinvol.

- Kennis-starterskit voor kwekers (2)
- Wegnemen marktrisico's kwekers (afnamegaranties, business case) (2)
- Betrouwbare keurmerken (2)
- Competitie aanjagen bij gemeenten (2)
- Creëer voordeel voor agrariërs die ANLb toepassen (2)
- Gerichte campagne richting particulieren (3)
- Benchmarken tuincentra (3)
- Consolidatie tools voor vergroenen (2)
- Toetsen vergroeningstools op o.a. klimaatadaptatie en gebruiksgemak (3)
- Kanskaarten doorontwikkelen (3)
- Regionale samenwerkings-verbanden (bijenlandschappen) (3)
- Onderzoek keuzetools particulieren (3)
- Implementeer ecologisch beheer (1)
- Passende bestekken voor ecologisch beheer (1)
- Onderzoek en investeer in verwerking reststromen (2)

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

Zie ook bijlage 2 voor een verdieping op overwegingen op de impactanalyse.
Zie bijlage 3 voor longlist aan interventies (ruwe output workshops)

Groei in vraag en aanbod start met zichtbaarheid en zekerheid voor (beginnende) kwekers, gevolgd door het aanwakkeren van de vraagkant

Routekaart | Aanbod

Fase 2: Koplopers belonen

Kennis-verspreiding | Vraag en aanbod

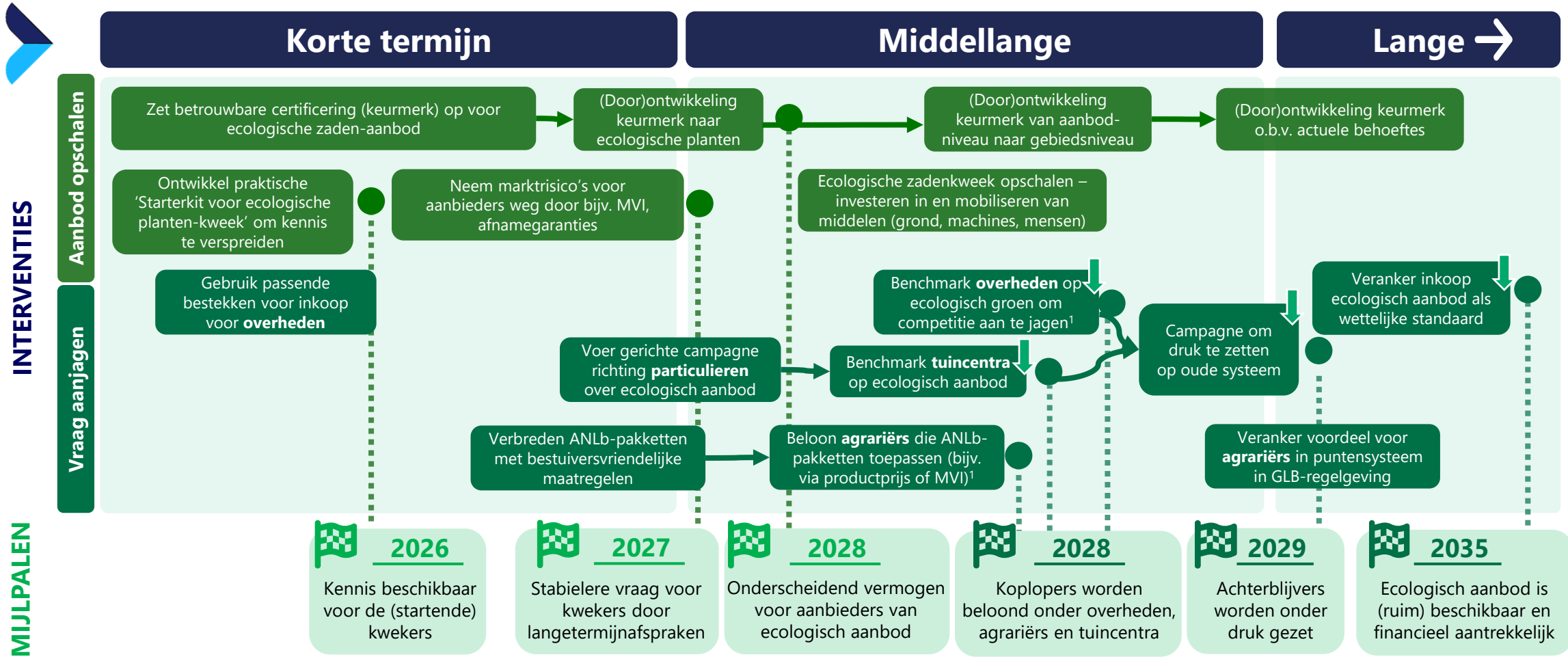

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

1) Zie meer voorbeelden van voordeel creëren voor agrariërs, of competitie aanjagen onder overheden in bijlage 3c en 3d in de longlist aan interventies (ruwe output workshops)

= deze interventie gaat (ook) over druk zetten op het oude systeem

Verschillende stakeholders hebben elk een eigen rol in het realiseren van de korte termijn interventies uit de routekaart

Korte termijn stakeholderacties | Aanbod

Interventies	Toelichting	Stakeholderacties
Zet betrouwbare certificering (keurmerk) op voor onderscheidend vermogen ecologische zaden en planten	Er is behoefte aan een betrouwbaar keurmerk voor ecologisch aanbod, omdat huidige labels vaak misleidend zijn (bv. toch bespoten of niet-inheems). Certificering versterkt vraag (duidelijkheid voor kopers) én aanbod (heldere teelteisen), maar het opstellen van criteria kost tijd. Daarom volgt een stapsgewijze aanpak, startend met zaden en onder begeleiding van een neutrale partij voor procesbewaking (bv. NGO).	1 **RVO/LVVN**: Benoem neutrale partij(en) voor procesbewaking en ontwikkeling en beheer van het keurmerk, en stel budget beschikbaar. 2 **Neutrale partij i.s.m. kennisinstelling(en) en koploper-sectorpartijen**: Start traject om te komen tot set minimumeisen (m.b.t. herkomst, bestrijdingsmiddelen, etc.). Bouw voort op label-onderzoek van de Tuinbranche. 3 **Neutrale partij (bv. NGO):** Ontwikkel een controle- en monitoringsysteem, inclusief transparante toetsing.
Ontwikkel praktische 'Starterskit voor ecologische planten-kweek' om kennis te verspreiden	Om het aantal ecologische planten toe te laten nemen moeten meer kwekers overstappen op de kweek hiervan. De kennis over hoe dit (goed en kosteneffectief) te doen bestaat, maar is niet wijdverspreid. De starterskit biedt geïnteresseerde kwekers de benodigde kennis en praktische handvatten.	1 **Tuinbranche:** Breng actuele kennishiaten bij geïnteresseerde kwekers in kaart 2 **Neutrale partij i.s.m. koploperkwekers:** Bundel praktische kennis, incl. teeltprotocollen, planningen, valkuilen, businesscase-inzicht (kosten, risico's) en marktinformatie (geanonimiseerd). 3 **Tuinbranche of neutrale partij:** Ontwikkel aanvullende leermiddelen, zoals demo-dagen of e-learning en vorm koploperkwekers-coalitie.
Neem marktrisico's weg door bijv. MVI, afnamegaranties, garantiefonds	Om het aanbod van ecologisch plantmateriaal te vergroten, moeten risico's voor kwekers omlaag. Omdat de kweek 1 tot 2 jaar duurt, is vroegtijdige en stabiele vraag cruciaal. Door vraag te bundelen en lange-termijn afspraken te maken, ontstaan zekerheid en perspectief voor (startende) kwekers.	1 **RVO/LVVN:** Breng koplopergemeenten en andere partijen samen om gezamenlijke afnamegaranties en inkoopafspraken op te zetten. 2 **Koplopergemeenten, koploperkwekers en PIANOo:** Maak afspraken omtrent MVOI, zoals stabiele volumes, prijsgaranties en/of raamcontracten. 3 **Overheid en Financiële sector:** Stel garantiefonds beschikbaar om op korte termijn de markt op gang te helpen.

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

Verschillende stakeholders hebben elk een eigen rol in het realiseren van de korte termijn interventies uit de routekaart

Korte termijn stakeholderacties | Aanbod

Interventies	Toelichting	Stakeholderacties
Voer gerichte campagne richting **particulieren** over ecologisch aanbod	Een publiekscampagne kan vraag stimuleren, mits die concreet handelingsperspectief biedt (zoals: 'vraag bij tuincentra naar …'), liefst gekoppeld aan een keurmerk of andere heldere definitie (bijv. die van Bijenlandschappen). Ook gerelateerde thema's zoals bestrijdingsmiddelengebruik in tuinen kunnen hierin worden meegenomen.	1 **RVO/LVVN**: Benoem NGO voor opzetten campagne richting particulieren en stem timing, doelen en handelingsperspectief af. 2 **NGO:** Ontwikkel inhoud van de campagne op basis van doelen en handelingsperspectief voor particulieren.
Gebruik passende bestekken voor inkoop voor **overheden**	Er zijn al veel passende bestekken voor de inkoop en aanleg van ecologisch aanbod door overheden. Echter is van belang dat deze ook daadwerkelijk worden gebruikt én dat ze worden nageleefd.	1 **RVO/LVVN i.s.m. NGO**: Breng TCO-berekeningen (Total Cost of Ownership, WUR) actief, en in versimpelde vorm per individuele partij, onder de aandacht bij inkopende overheden om perceptie dat ecologisch aanbod altijd duurder is weg te nemen. 2 **Overheden:** Controleer of opdrachtnemers leveren wat in bestekken wordt uitgevraagd en stel procedure op voor deze controle op naleving.

Na uitvoering van deze korte termijn acties, zouden kwekers die *willen* overstappen moeten *kunnen* overstappen – er is **handelingsperspectief** vanuit de starterskit en keurmerkcriteria en een **toenemende vraag**. Hierna kan de **druk verder worden opgevoerd** door middel van benchmarks, rankings en beloningen voor partijen die ecologisch aanbod in- en verkopen.

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Ontgrijzingtools zijn klaar voor consolidatie en integratie; regionale verbinding en afstemming vraagt om effectieve samenwerking; toolontwikkeling komt daarna

Routekaart | Keuze en aanleg

Fase 1: Oplossingen testen
Fase 3: Opschaalbarrières wegnemen

Kennis-ontwikkeling | Sector organisatie

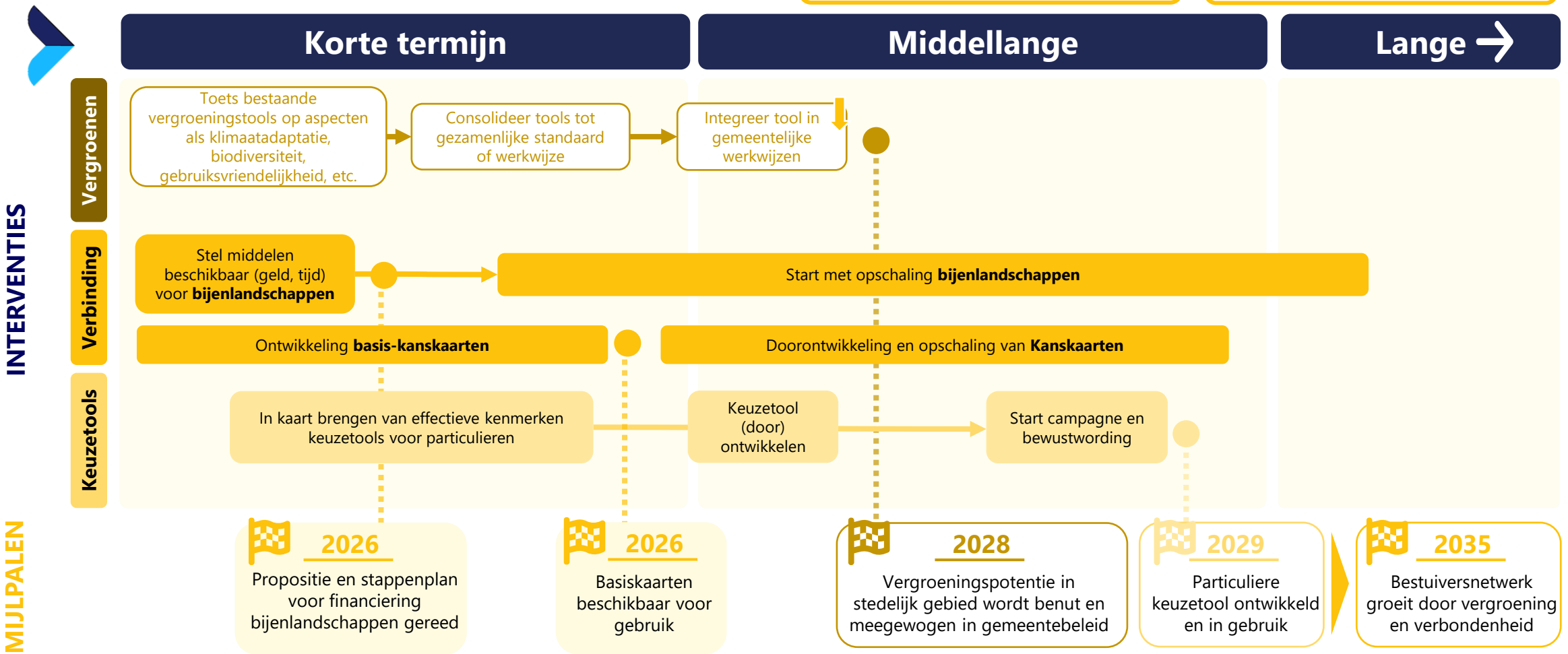

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

= deze interventie gaat (ook) over druk zetten op het oude systeem

Verschillende stakeholders hebben elk een eigen rol in het realiseren van de korte termijn interventies uit de routekaart

Korte termijn stakeholderacties | Keuze en aanleg

Interventies	Toelichting	Stakeholderacties
Toets bestaande vergroeningstools op aspecten als klimaatadaptatie, biodiversiteit, gebruiksvriendelijkheid, etc.	Er bestaan veel vergroeningstools, elk met een eigen doel en focus. Hierdoor moeten gebruikers soms meerdere tools inzetten of blijven meekoppelkansen onbenut. Voor opschaling en structurele inbedding in beleid is een eenduidige werkwijze of tool wenselijk. Een eerste stap is daarom evaluatie van bestaande tools, en opstellen van advies over consolidatie	1 **RVO/LVVN**: Stel budget beschikbaar (bv. via werkplan 2026 Kennisimpuls Bestuivers) en benoem neutrale partij voor procescoördinatie (vb. NGO). 2 **Neutrale partij en Kennisimpuls Bestuivers:** Stem het gewenste profiel voor gemeentelijke input af, benader relevante koplopergemeenten en faciliteer samen een sessie om ervaringen en wensen op te halen. 3 **Kennisimpuls Bestuivers:** Toets bestaande tools en geef aanbevelingen voor consolidatie tot eenduidige werkwijze of tool.
Stel middelen beschikbaar (geld, tijd) voor bijenlandschappen	Bijenlandschappen vragen langetermijnfinanciering voor proceskosten en coördinatie. Om de start van bijenlandschappen elders te vereenvoudigen, moeten kosten en beschikbare potjes inzichtelijk zijn, evenals hoe middelen kunnen worden opgehaald bij externe, regionale partijen die (willen) aansluiten	1 **RVO/LVVN:** Benader bestaande bijenlandschappen en provincies voor inzicht in werkelijke kosten en gebruikte financieringspotjes. 2 **Neutrale partij en bijenlandschappen:** Zet een praktisch financieringsplan op. 3 **NL Greenlabel, DGBC, Collectief Natuurinclusief e.a.:** Ontwikkel een propositie voor (private) grondbezitters waarin helder wordt hoe bijdragen aan bijenlandschappen aansluiten bij hun duurzaamheidsdoelen (zoals CSRD).
Ontwikkeling basis-kanskaarten	Kanskaarten helpen bijenlandschappen en terreinbeheerders in het kiezen van de meest effectieve maatregelen voor bestuivers op gebiedsniveau. Momenteel wordt gewerkt aan basiskaarten die toepasbaarheid vergemakkelijken	1 **Kennisimpuls Bestuivers:** Opzetten systematiek voor laagdrempelig te gebruiken basiskaarten (al gaande). 2 **RVO/LVVN en Financiële sector:** Kennisdelen kanskaarten en ophalen input en draagvlak voor doorontwikkeling, *via o.a. UvW, RVO, IPO, VNG, groenchallenge, VDG, Commonland.*

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Verschillende stakeholders hebben elk een eigen rol in het realiseren van de korte termijn interventies uit de routekaart

Korte termijn stakeholderacties | Keuze en aanleg

Interventies	Toelichting	Stakeholderacties
In kaart brengen van effectieve kenmerken keuzetools voor particulieren	Gebruiksvriendelijke keuzetools kunnen particulieren helpen hun tuin of balkon ecologisch te vergroenen, met tips en filters (zoals bodemtype, bloemkleur en bloemgrootte, zonlicht, onderhoudsarm). Er is weinig zicht op bestaande tools en hun effect. Een consortium kan dit verkennen en gebruikersbehoeften ophalen voor gerichte (door)ontwikkeling.	1 **The Pollinators**: Stel consortium samen met belang en betalingsbereidheid voor ontwikkeling gebruiksvriendelijke keuzetool voor particulieren. *Denk aan Wilde Weelde, koploperkwekers, IVN, Vlinderstichting, Naturalis, Streektuinen, Tuinbranche, Bee Foundation, Steenbreek.* 2 **Consortium:** Ontwikkel en verspreid enquête en focusgroep-uitnodiging onder particulieren om gebruikersbehoeften te peilen. 3 **Consortium:** Breng in kaart hoe bestaande tools (zoals Bloeibogen) aansluiten bij de behoeften van particulieren en bepaal vervolgstappen voor gerichte (door)ontwikkeling. Bouw voort op onderzoek van de tuinbranche.

Na uitvoering van deze korte termijn acties **kunnen nieuwe bijenlandschappen van start** dankzij heldere financieringsroutes voor proces en coördinatie. Voor gemeentes maakt de wirwar aan tools plaats voor één werkbare vergroeningstool/werkwijze voor **actie op meerdere beleidsdoelen,** en gerichte (door)ontwikkeling van de keuzetool ondersteunt **en spoort particulieren aan tot ecologisch vergroenen**.

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Opschaling van (correct) ecologisch beheer vraagt heldere richtlijnen én een oplossing voor reststroomverwerking

Routekaart | Beheer

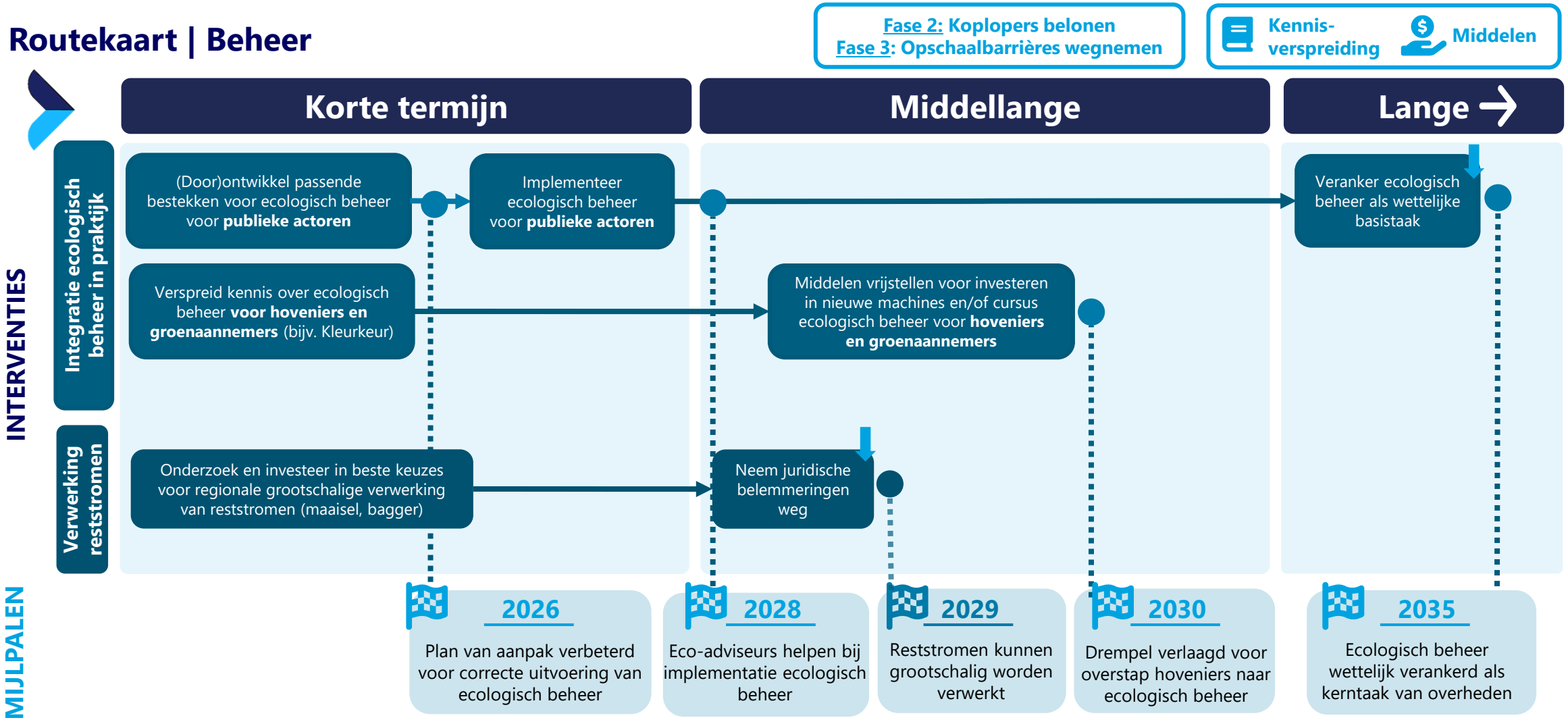

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

= deze interventie gaat (ook) over druk zetten op het oude systeem

Verschillende stakeholders hebben elk een eigen rol in het realiseren van de korte termijn interventies uit de routekaart

Korte termijn stakeholderacties | Beheer

Interventies	Toelichting	Stakeholderacties
(Door)ontwikkel passende bestekken voor ecologisch beheer voor publieke actoren*	We starten met (door)ontwikkelen van duidelijke richtlijnen en bestekken: zo ziet goed ecologisch beheer eruit, en zo kun je het inkopen — inclusief ruimte voor lokaal maatwerk, ecologische expertise en gecertificeerde uitvoering.	**Ontwikkelfase** 1 **RVO/LVVN:** Inventariseren en evalueren welke bestekken er al zijn en in gesprek met koplopergemeenten daaruit succes-/faalfactoren destilleren. 2 **Naturalis, PIANOo, CROW, Vlinderstichting:** Succes-/faalfactoren doorvertalen naar plan van aanpak voor inkoop ecologisch beheer.
Implementeer ecologisch beheer voor publieke actoren	Op basis van dit plan van aanpak wordt financiering geregeld voor eco-adviseurs die gemeenten ondersteunen bij planning, uitvraag en monitoring. Vervolgens gaan deze adviseurs aan de slag: zij helpen bij het opstellen van bestekken, begeleiden de uitvoering en borgen kennis in de praktijk.	**Implementatiefase** 3 **RVO/LVVN:** Organiseren financiering voor eco-adviseurs voor begeleiden van gemeentes (groenbeheerders) bij planning, inkoop en monitoring van ecologisch beheer. 4 **Eco-adviseurs:** Per gemeente/regio plan van aanpak omzetten naar bestekken i.s.m. gemeentes.
Verspreid kennis over ecologisch beheer voor hoveniers en groenaannemers (bijv. Kleurkeur)	Om ecologisch beheer en de juiste uitvoering ervan te versterken, is kennis aan de aanbodzijde noodzakelijk. Denk aan verspreiden van inzicht in veelgemaakte fouten en valkuilen (incl. risico's voor kosten), en praktische handleidingen en opleidingen (bv. Kleurkeur)	1 **RVO/LVVN**: Ga in gesprek met Vlinderstichting over waar de energie op moet: (door)ontwikkelen van Kleurkeur of verspreiden ervan. 2 *Vervolgstap n.t.b. op basis van uitkomst stap 1.*

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

*Ook richting hoveniers voor particulieren is gerichte inzet nodig. Koploperprovincies kunnen achterblijvers inspireren met goede voorbeelden. Behoeft verdere uitwerking.

Verschillende stakeholders hebben elk een eigen rol in het realiseren van de korte termijn interventies uit de routekaart

Korte termijn stakeholderacties | Beheer

Interventies	Toelichting	Stakeholderacties
Onderzoek en investeer in beste keuzes voor regionale grootschalige verwerking van reststromen (maaisel, bagger)	Verwerking van reststromen vormt binnen sommige regio's een bottleneck voor de opschaling van ecologisch beheer. Samenwerkingen zijn nodig op regionaal niveau om koppelkansen met andere sectoren te vinden en te investeren in passende verwerkingscapaciteit.	1 **NGO:** Zet (maatschappelijke) business case op voor investeringen in verwerking van reststromen voor verbeterde biodiversiteit. 2 **Financiële instellingen en overheden:** Investeer in regionale verwerkingscapaciteit. 3 **LVVN/RVO:** Verbinding leggen met teams Basiskwaliteit Natuur, Aanvalsplan Landschap en ANLb pakketten.

Na uitvoering van deze korte termijn acties zijn **diverse opschaalbelemmeringen voor publieke opdrachtgevers en groenaannemers aangepakt**. In de volgende fase kan worden gekeken naar verankering van ecologisch beheer. Investeren in regionale verwerkingscapaciteit vergt meer tijd en blijft van belang in het vervolg (i.s.m. andere regionale opgaven).

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Op korte termijn moet het aanbod worden opgeschaald en aantrekkelijk gemaakt; uiteindelijk moet ecologisch aanbod en beheer de norm worden

Routekaart | Algemeen

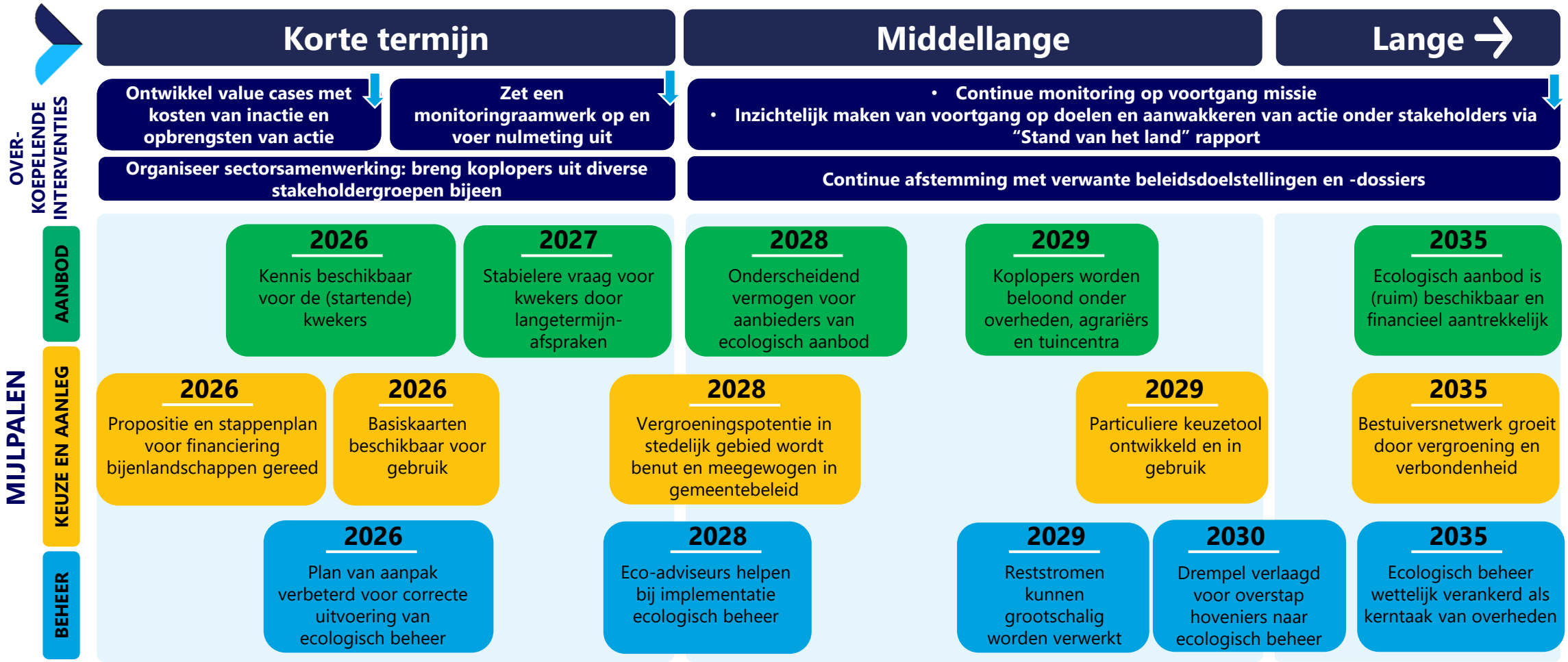

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

= deze interventie gaat (ook) over druk zetten op het oude systeem

Verschillende stakeholders hebben elk een eigen rol in het realiseren van de korte termijn interventies uit de routekaart

Korte termijn stakeholderacties | Algemeen

Interventies	Toelichting		Stakeholderacties
Ontwikkel value cases met kosten van inactie en baten van actie – doelgroepgericht en bijdragend aan besluitvorming	Er bestaan al diverse value cases over het belang van bestuivers, maar deze zijn vaak algemeen van aard. Om echt bij te dragen aan besluitvorming, moeten ze specifiek worden uitgewerkt voor verschillende doelgroepen en aansluiten bij hun doelen, taal en afwegingskaders. Daarnaast moeten deze value cases worden vertaald naar toegankelijke formats die dienend zijn aan besluitvorming van de doelgroep.	1	**Consultancy/PBL:** Bouw voort op bestaande data en analyses[1] en ontwikkel concrete, doelgroepgerichte value cases, die antwoord geven op vragen zoals: • *Agrariërs*: Hoe helpen bestuiversvriendelijke maatregelen mij voldoen aan GLB-voorwaarden, en wat levert het op in termen van bodemkwaliteit en natuurlijke plaagbestrijding? • *Overheden*: Hoe draagt investeren in bestuivers bij aan klimaatadaptatie, gezondheid en omgevingskwaliteit? • *Financiële instellingen*: Hoe kunnen we biodiversiteit integreren in risicobeoordeling en voldoen aan CSRD-eisen?
		2	**Consultancy i.s.m. specifieke doelgroep:** Vertaal de value cases naar de taal, formats en kanalen van de doelgroep, denk aan dashboards, beslisbomen, tools of visuals zoals infographics.
Zet methodiek en monitoringraamwerk op (en voer nulmeting uit)	Momenteel wordt vooral gemonitord op het aantal initiatieven, maar inzicht in daadwerkelijke impact – zoals vergroend oppervlak of ecologisch beheer – ontbreekt. Een uitvoerbare methodiek en monitoringraamwerk zijn nodig om voortgang op de missie te meten: hoeveel groen is geschikt leefgebied voor bestuivers, hoeveel verhard oppervlak is vergroend, en hoe ontwikkelt het netwerk zich?	1	**LVVN/Kennisinstelling:** Breng in kaart welke gerelateerde monitoringsinitiatieven er zijn, welke hiaten er nog zijn voor het meten van de missie en hoe het meten hiervan kan aansluiten bij lopende initiatieven[2]. Ontwikkel praktische monitoring voor deze aspecten, gericht op meetbare indicatoren zoals m² ecologisch ingericht en beheerd groen.
		2	**RVO/Consultancy:** Voer een nulmeting uit en zet een eenvoudig landelijk monitoringsraamwerk op, bruikbaar voor overheden en andere partners. Sluit zo veel mogelijk aan bij lopende monitoringsinitiatieven[2].

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

1) Bijvoorbeeld: WUR, 'Bending the curve for biodiversity loss and economy'; 'De bijdrage van (wilde) bestuivers aan de opbrengst van appels en blauwe bessen'
2) Bijvoorbeeld: Nationale Bijentelling, WUR Groenmonitor, Monitoring op Groenblauwe dooradering

Verschillende stakeholders hebben elk een eigen rol in het realiseren van de korte termijn interventies uit de routekaart

Korte termijn stakeholderacties | Algemeen

Interventies	Toelichting	Stakeholderacties
Organiseer sectorsamenwerking - breng koplopers uit diverse stakeholdergroepen bijeen en activeer het netwerk	Een transitie komt op gang als koplopers samen optrekken: partijen met visie, energie, expertise en achterban. Breng deze koplopers in kaart – zoals koploperkwekers, -gemeenten, -ontwikkelaars en -beheerders – en faciliteer hun samenwerking. Door ze structureel te verbinden, ontstaat massa en voorkom je vertraging door weerstand van achterblijvers. Zet daarnaast het bredere netwerk in hun kracht: benut bijvoorbeeld NGO's voor kennisdeling of financiële partijen voor businesscase-ontwikkeling.	1 **RVO/LVVN:** Breng koplopers in kaart (incl. expertise, achterban, energie) en onderhoud een dynamisch overzicht. Organiseer kennisdeling. 2 **RVO/LVVN:** Stel een team aan of besteed dit aan als kartrekker en coördinator voor de uitvoering van de routekaart. Zorg dat dit team middelen kan ophalen en de uitvoering daadwerkelijk van de grond krijgt. 3 **RVO/LVVN:** Organiseer periodiek een koploperoverleg of -netwerk, gericht op kennisuitwisseling, versnelling en opschaling.

Na uitvoering van deze korte termijn acties **beïnvloeden value cases direct besluitvorming.** Monitoring op harde cijfers maakt gerichte sturing én vergelijking tussen overheden mogelijk (benchmarks). De uitvoering van de strategie komt in een stroomversnelling door **het samenbrengen van koplopers** en de **juiste acties bij de juiste partijen** te beleggen.

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

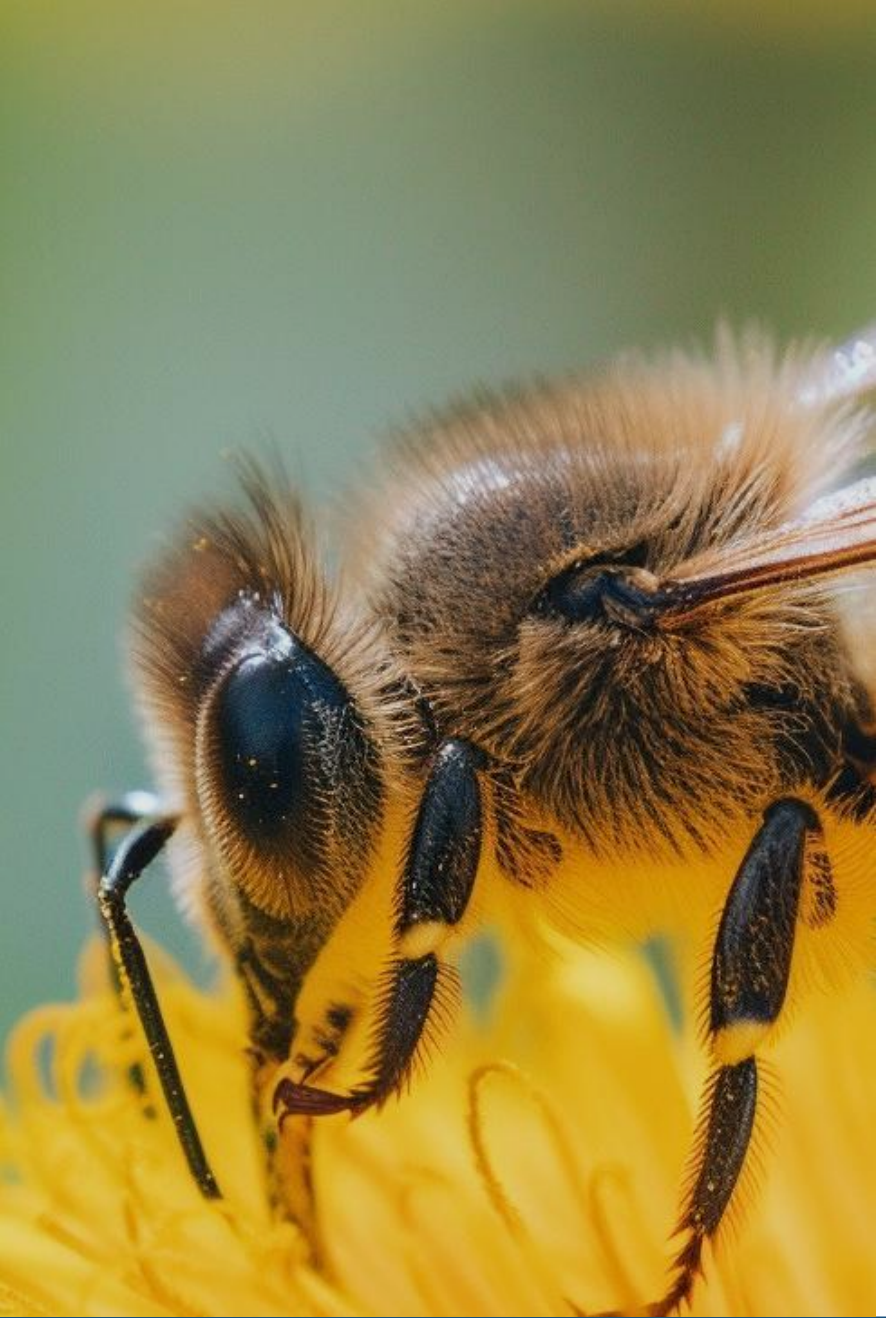

Waar staan we nu en wat zijn de volgende stappen

Reflectie

Waar staan we nu

Het doel van dit traject was om samen met een groep experts een gedeelde routekaart op te stellen om het leefgebied voor bestuivers in Nederland structureel te verbeteren via groene maatregelen. Er ligt nu een routekaart met interventies die handelingsperspectief biedt aan verschillende stakeholders over welke acties zij kunnen nemen.

Voorgestelde volgende stappen

- **Implementatie en governance**: Start met implementatie van eerste acties, en richt een passende governance in: Wie coördineert, wie voert uit, en hoe wordt voortgang geborgd?
- **Draagvlak en verbreding**: Deel de routekaart met relevante stakeholders en bouw verder aan de koplopersgroep
- **Zoek actief verbinding** met bestaande programma's en initiatieven en verken kansen om krachten te bundelen

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Vragen of meer weten? Neem gerust contact op

Contactpersoon NewForesight

Maarten Tuinhof
Teamleider TransMissie
maarten.tuinhof@newforesight.com

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

Bijlagen

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

TransMissie is een transitieraamwerk om transities te analyseren en versnellen

Bijlage 1a: TransMissie-raamwerk

TransMissie is een raamwerk dat structuur biedt om transities te versnellen. De belangrijkste principes:

- **Missie:** We starten met de missie – wat willen we gezamenlijk bereiken
- **Op- en afbouw:** In een succesvolle transitie worden nieuwe manieren van werken opgebouwd en onhoudbare praktijken afgebouwd.
- **Sleutelprocessen**: In elke transitie moet er aan randvoorwaarden worden voldaan. Deze analyseren we o.b.v. 5 sleutelprocessen.
- **Fases:** De op -en afbouw gaat door vijf herkenbare fases, elk met eigen dynamiek en behoeften.

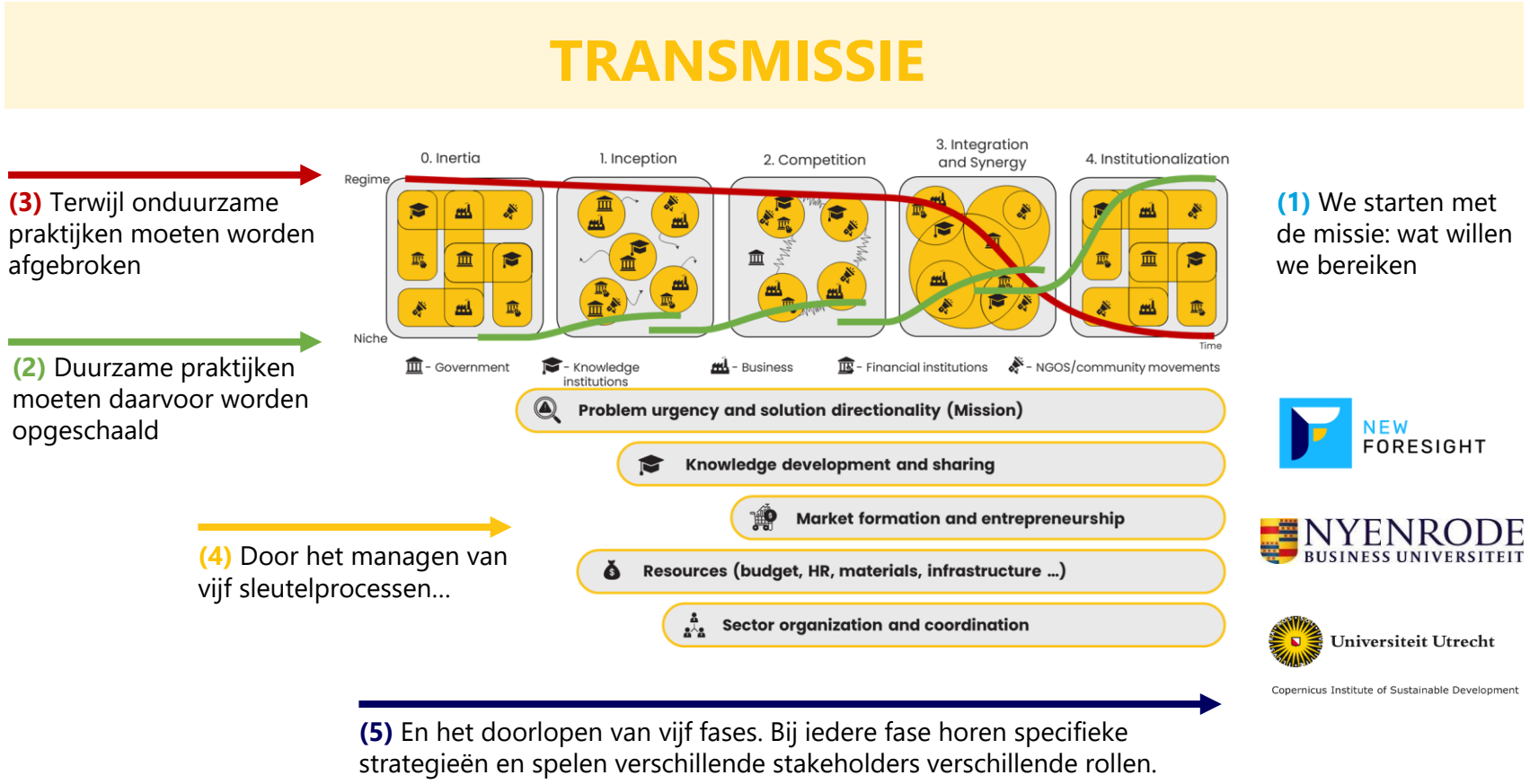

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

Klik hier voor het TransMissie paper

TransMissie volgt een logische reeks aan stappen

Bijlage 1b: TransMissie stappenplan

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Eén van de overwegingen in de impactanalyse is de potentie aan grondgebied dat dat ecologisch groen ingericht kan worden

Bijlage 2: Verdieping impactanalyse: Potentie ecologische groen-inrichting

De grafiek rechts toont een inschatting van het oppervlak in Nederland dat potentieel ecologisch kan worden ingericht. Met potentie wordt bedoeld: zonder grote bezwaren. De berekening is gebaseerd op enkele aannames en dient als verkennende indicatie.

Voor het **buitengebied** ligt het grootste potentieel in het **agrarisch gebied** (2,24 miljoen hectare), met name in de inrichting van akkerranden en slootranden (behoeft geen grootschalige aanpassingen in bedrijfsvoering). Er is gerekend met 2,5 meter brede akkerranden rondom percelen van circa 5 hectare, plus 10–20% groenblauwe dooradering langs sloten. **Bermen, dijken en watergangen** zijn meegenomen met een potentie van 60–80%, omdat slechts een klein deel – bijvoorbeeld in verband met veiligheid of zicht – ongeschikt is voor ecologisch beheer.
Voor **recreatief terrein** is een inschatting van 30–50% gebruikt.
In de **openbare ruimte** is onderscheid gemaakt tussen onverhard groen (zoals parken en groenstroken), met een geschatte potentie van 20–35%, en verhard oppervlak dat voor 5–15% vergroend kan worden.
Tuinen beslaan 45–85 duizend hectare, waarvan 10–20% momenteel kansrijk wordt geacht voor ecologische groen-inrichting.

Potentie ecologisch groen per gebiedstype (hectares)

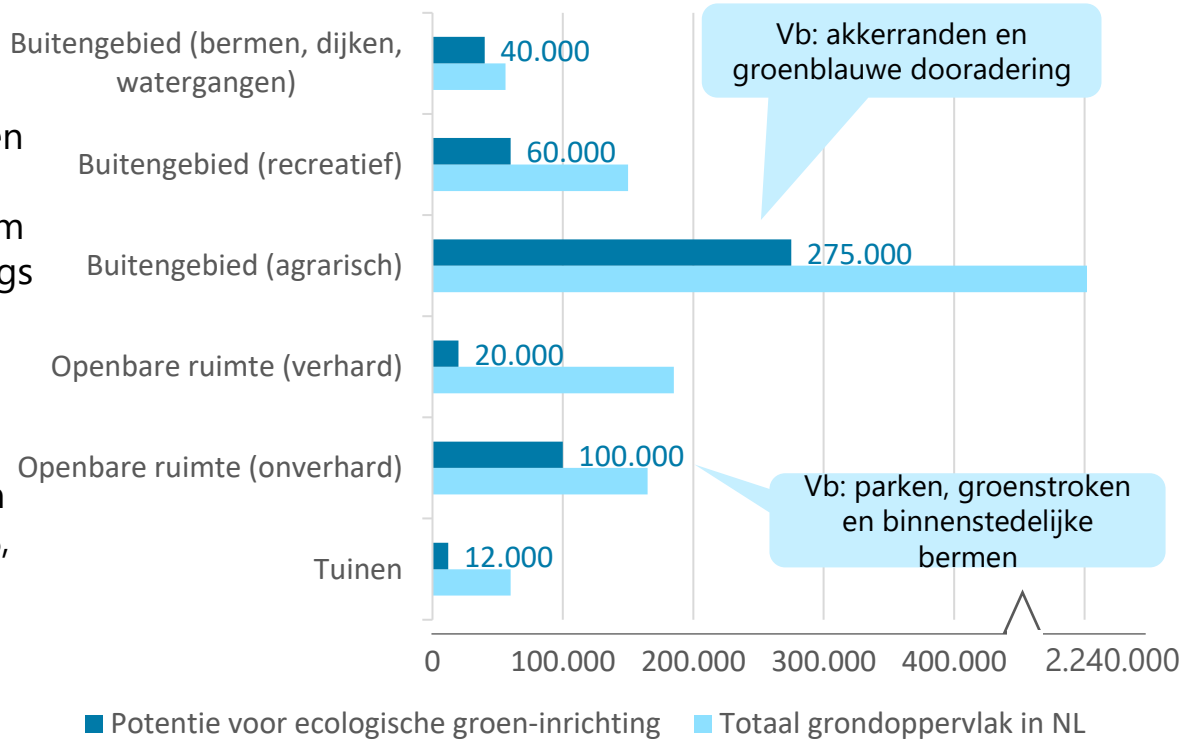

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie

Bronnen: CBS; Steenbreek, WUR

Ecologisch aanbod en Ecologisch beheer

Ruwe output workshops

Bijlage 3a - Workshop-uitkomst

Deze oplossing is relevant voor: Tuin | Openbare ruimte | Buitengebied

Oplossing	Fase	Barrière	Interventies die we hebben te organiseren
Ecologisch aanbod	1 → 2	Kennis	• **Ontwikkel een praktische 'Starterkit voor kwekers'** (i.s.m. koplopers) om kennis te verspreiden voor het kweken van ecologische planten
		Vraag en aanbod	• Vergroot het aandeel materiaal dat geschikt is voor bestuivers door het **verminderen van marktrisico's** die te maken hebben met de lange productietijd, bijv. door afnamegaranties • Zet een betrouwbaar, **onafhankelijk keurmerk of label op voor 'bijvriendelijke plantkeuze'** om vraag voor ecologisch aanbod te stimuleren; bv BeeCorp, mogelijk onderverdelen in toepassingsgebied (tuin, openbare ruimte, buitengebied)
		Middelen	• **Maak business case** inzichtelijk om te zorgen voor financiering van initiële kosten van opschaling voor kwekers (valt nu onder 'agro-sector' die als risicovol wordt gezien, terwijl de vraag er is)
Ecologisch beheer	2 → 3	Kennis	• Kennisontwikkeling over **grootschalige verwerking van reststromen** (maaisel, bagger)
		Sector organisatie	• **Ontwikkel regionale planningscoördinatie**, bijv. om gefaseerde maaiplanning af te stemmen tussen gemeenten, waterschappen, RWS, en agrariërs
		Vraag en aanbod	• **Stimuleer innovatie** bij bedrijven rondom verwerking reststromen • Ontwikkel **standaard bestekken** met heldere voorwaarden om correcte toepassing en lokaal maatwerk te waarborgen. Bijvoorbeeld via Kleurkeur-certificering en betrokkenheid van ecologische expertise. • **Bundel vraagkant** door gestandaardiseerde uitvraag

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Tools voor plant of pakketkeuze en Tuin-pakketten

Ruwe output workshops

Bijlage 3b - Workshop-uitkomst

Deze oplossingen zijn relevant voor

Tuin | Openbare ruimte | Buitengebied

Oplossing	Fase	Barrière	Interventies die we hebben te organiseren
Tools voor plant of pakketkeuze	1 → 2	Kennis	• Voer een **landelijke inventarisatie** uit van bestaande ecologische keuzetools voor particulieren • Onderzoek de effectiviteit en gebruiksvriendelijkheid van de tools, via bijvoorbeeld **testpanels** • Analyseer **welke kenmerken tools effectief maken** in het stimuleren van vergroening en aansluiten bij de behoeften van particulieren
		Urgentie	• Breng **succesvolle tools onder de aandacht** en creëer bewustwording
		Vraag en aanbod	• Start **design challenge of innovatieprijs** voor toolontwikkeling gericht op gedrag, gemak en biodiversiteit o.b.v. opgehaalde behoeftes
Tuin-pakketten	2	Vraag en aanbod	• Herkenbaarheid en onderscheidend vermogen creëren door het opzetten van een herkenbaar label (**zoals "BeeCorp gecertificeerd")** • **Maatschappelijk verantwoord inkopen** door gemeenten, mogelijk korting voor inwoners via gemeenten
		Urgentie	• Creëer landelijke campagne gericht op herkenbare tuinacties, waarmee **(lokale) natuurvriendelijke aanbieders van pakketten in de spotlight** worden gezet
		Middelen	• Stel prestatiegerichte middelen beschikbaar die **per verkocht ecologisch tuinpakket** worden uitgekeerd aan aanbieders

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Tools voor vergroenen (ontgrijzen) en Pakketten voor openbare ruimte

Ruwe output workshops

Bijlage 3c - Workshop-uitkomst

Deze oplossingen zijn relevant voor

Tuin | **Openbare ruimte** | Buitengebied

Oplossing	Fase	Barrière	Interventies die we hebben te organiseren
Tools voor vergroenen (ontgrijzen)	**2 → 3**	**Vraag en aanbod**	• **Benchmark** gebruik & behoeften: welke tools gebruiken gemeenten en bedrijven, waarvoor, en wat zijn hun wensen en knelpunten?
		Middelen	• Stel middelen beschikbaar voor **doorontwikkeling van tools**, integratie, en eventuele (lange termijn) onderhoud en ondersteuning aan gemeentes
		Sector organisatie	• **Selecteren en consolidatie van tools**: Combineer de beste elementen van bestaande tools in één standaard. Voorwaarde is o.a. vergelijkbaarheid tussen gemeentes, laagdrempelige toegang, link aan bestaande (landelijke) doelen, en eenvoudig in gebruik (bv infographics)
		Kennis	• Onderzoek wat **nodig is voor opschaling**, o.a. hoe effectieve integratie in gemeentelijke werkwijzen mogelijk te maken
Pakketten voor openbare ruimte	**2 → 3**	**Kennis**	• Ontwikkelen en **uitbreiden van kennis- en kanskaarten** voor gemeentes om te ondersteunen in het kiezen van de juiste maatregelen/pakketten
		Vraag en aanbod	• Maak **ecologisch ingericht groen zichtbaar en meetbaar** in de openbare ruimte (bijv. met keurmerkbordjes) • Creëren van **competitie tussen gemeentes,** zoals bij de Groene Stad Challenge van Sweco. Naast competitie biedt dit ook de mogelijkheid om prestaties te meten en te vergelijken • Vraag bundelen via **standaardbestekken en/of gezamenlijke inkoop**

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Aanbod in het buitengebied en Verbinding en afstemming

Ruwe output workshops

Bijlage 3d - Workshop-uitkomst

Deze oplossingen zijn relevant voor

Tuin | Openbare ruimte | **Buitengebied**

Oplossing	Fase	Barrière	Interventies die we hebben te organiseren
Aanbod in het buitengebied	**1 → 2**	**Kennis**	• Ontwikkel **protocollen voor aanleg en beheer in het buitengebied** (m.n. gericht op publieke actoren), waarin ecologisch gebiedsdeskundigen centraal staan in de besluitvorming • Verspreid kennis door uitgebreide ecologische onderzoeken en rapporten te vertalen naar een **praktische handleiding** voor ecologisch beheer in het buitengebied.
		Vraag en aanbod	• Creëer **voordeel voor agrariërs die ANLb-pakketten toepassen**, bijv. via een hogere productprijs, preferentie bij afnemers, maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI) op basis van biodiversiteitsprestaties, of toekenning van meer punten in de huidige GLB-regeling.
		Middelen	• Voor opschaling van aanbod zijn veel **grond en machines** nodig.
Verbinding en afstemming	**2 → 3**	**Sector organisatie**	• Organiseer **lokale en regionale samenwerkingsverbanden** voor netwerkbeheer, zoals een Bermraad.
		Middelen	• Stel middelen beschikbaar voor het **opzetten en in stand houden** van samenwerkingsverbanden. • Stel middelen beschikbaar voor het **(door)ontwikkelen van tools** die ondersteunen bij verbinding en afstemming, zoals kanskaarten, protocollen en gedragscodes.

©NEWFORESIGHT | All rights reserved

Nationale Bijenstrategie